

Sajidah Abdus Sattar

I S L A M

Een heldere inleiding

MEULENHOF

Islam, een heldere inleiding verscheen eerder onder de titel *Islam voor beginners*.

Eerste druk 1997
Vierde druk 2018

ISBN 978-90-290-9309-5
ISBN 978-94-023-1195-2 (e-book)
NUR 320

Omslagontwerp: Mijke Wondergem
Zetwerk: Mat-Zet bv, Soest

© 1997 Sajidah Abdus Sattar en Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord 7

Inleiding: wat is islam? 9

De historische oorsprong van de islam 47

De verspreiding van de islam 81

De islam in het dagelijks leven 106

Erfenis en dynamiek van de islam 142

De islam en het Westen 164

Literatuurlijst 175

Verklarende woordenlijst 179

Voorwoord

Voor u ligt een beknopte inleiding tot de islam. Het is duidelijk dat in een boek van dit bescheiden formaat niet alle aspecten van de islam aan de orde kunnen komen. Binnen deze beperking is gekozen voor algemene hoofdlijnen en daarnaast die aspecten waarover in het Nederlands taalgebied veel vragen leven. De feiten van de islam worden genoemd en de beleving van moslims toegankelijker gemaakt. Om meer kleur en diepgang aan de algemene informatie te geven, zijn citaten uit de moslimliteratuur toegevoegd.

Wat betreft de spelling van Arabische woorden en buitenlandse namen is vooral gestreefd naar gemak van uitspraak. Voor in het Nederlands ingeburgerde woorden werd de gangbare spelwijze aangehouden. Om vergelijking met andere tekstboeken mogelijk te maken werd in de verklarende woordenlijst aan elke vreemde term een internationaal meer gebruikelijke translitteratie toegevoegd.

Tenslotte gaat mijn grote dank uit naar Mian Abdus Sattar, M. Sharif Bukhari, Hafiz Barkatullah en A.K. Brohi, die mij

tijdens hun leven deelgenoot hebben gemaakt van hun kennis van de islam en hun inzicht in de essentie van religie. Ook ben ik Lex Latour en de medewerkers van de uitgeverij erkentelijk voor hun commentaar op het manuscript.

S.M.A.S.

2018

Inleiding

De islam is een complex gegeven met historische, theologische, spirituele en culturele aspecten. Hoe exotisch deze godsdienst op het eerste gezicht ook mag lijken, toch is de islam eigenlijk niet vreemd aan de Nederlandse cultuur. De uitgangspunten en idealen ervan blijken vanuit een christelijke, joodse of humanistische optiek heel herkenbaar te zijn. Hoewel het beeld dat wordt opgeroepen door berichten in de media over onrust en geweld anders doet vermoeden, streeft de islam naar vrede en welzijn voor alle mensen. De geschiedenis laat zien dat de islam een inspiratiebron is voor creatieve samenwerking van volkeren en dat op die manier nieuwe indrukwekkende beschavingen tot stand kunnen worden gebracht. De bloei van grote beschavingen, als die van het Midden-Oosten, Perzië, Turkije en India, is mede te danken aan de kracht van deze godsdienst. Ook de westerse cultuur heeft een zekere verwantschap met die van de islam. Beide hebben uit dezelfde bronnen geput: de joodse traditie, de christelijke theologie en de Griekse filosofie. In de loop van de geschiedenis hebben Europa en de moslimgebieden elkaar wederzijds beïnvloed en hebben moslims concreet bijgedragen aan de ontwikkeling van Europa.

De sporen van eeuwen van cultureel verkeer tussen Oost en West zijn nog te vinden in het alledaagse leven van Nederlanders. De koffie van het Hollandse bakje troost vindt zijn oorsprong in Arabië, de thee komt uit Oost-Azië en de specerijen in de Groninger kruidkoek werden het eerst uit Indonesië geïmporteerd. Dankzij diplomatieke contacten en internationale handel werd het leven in Europa verrijkt met exotische dingen. Een treffend voorbeeld is de naam van het Nederlandse koningshuis. Met de vrucht van die kleur, de sinaasappel, kwam het woord 'oranje' via Perzië uit India. Daar werd hij *narandj* genoemd; in het Frans was dat eerst *une narange*, later *orange* en vervolgens voor ons oranje. Een soortgelijke weg werd gevolgd door de suiker (*sja-kar*) en de katoen (*kotn*). Uit de Perzische bazaar kwamen, behalve het naar dat land genoemde tapijt, ook spinazie en komijn. De tulp (*tulipan* van het Perzische *dulban*, tulband), de sofa (*suffa*) en de divan (*diwaan*, vorstelijk hof) zijn Turkse en Perzische bijdragen aan de Nederlandse gezelligheid. De lijst kan gemakkelijk worden aangevuld.

Op het gebied van filosofie en wetenschap hebben moslims belangrijke bijdragen geleverd aan de cultuur van Europa en het moderne denken. Van begin af aan werden de moslims juist door de islam gemotiveerd om uit allerlei bronnen kennis te vergaren. Zij redden de klassieke filosofie van de vergetelheid en bewerkten haar voor hun eigen tijd. Deze bronnen en bewerkingen werden uiteindelijk doorgegeven aan Europa. Daarmee vervulden de moslims een sleutelrol in het intellectuele ontwakken van Europa en droegen bij aan de ontwikkeling van het rationele en wetenschappelijke denken.

De invloed van de moslims bleef niet beperkt tot de studeerkamer. De kunstuitingen, leefwijze en zelfs de mode van

moslims werden tijdens de middeleeuwen in Europa als voorbeeld van beschaving gezien. Europese ambachtslieden, die tot dan toe hun berekeningen moesten maken met de Romeinse schrijfwijze van getallen, maakten dankbaar gebruik van de Arabische cijfers. Belangrijke agrarische producten en geneeskruiden werden door de moslims in Europa geïntroduceerd. Kennis omtrent scheepvaart en navigatie, zo cruciaal voor de Hollandse welvaart, werd in belangrijke mate aan die van de moslims ontleend. Kortom, op gebied van wetenschap, filosofie, kunst, literatuur, muziek en dagelijks leven hebben de moslimwereld en het Westen elkaar steeds beïnvloed. Ondanks een aantal conflicten was dat voornamelijk een verrijking.

Na de middeleeuwen raakten de moslims politiek en economisch in het slop en veranderde de culturele relatie. Europa werd machtiger en dominanter. Momenteel wordt het wereldgebeuren voornamelijk beheerst door westerse grootmachten, terwijl moslimlanden proberen te herstellen van de gevolgen van de koloniale tijd. In een snel veranderende wereld trachten moslims hun stagnatie te overwinnen en de islamitische idealen van ethiek en spiritualiteit, menselijke waardigheid en rechtvaardigheid meer vorm te geven. Moslimlanden beproeven nu – met wisselend succes – verschillende varianten van modernisme met behoud van islamitische tradities. De resultaten verschillen, want de islam is flexibel genoeg om diversiteit van inzicht te verdragen. Moslims kennen een veelheid van stromingen en vormen beslist geen monolithisch blok.

Mensen en culturen zijn altijd in beweging, en tegenwoordig meer dan ooit. De oude scheidlijnen tussen de traditioneel

christelijke gebieden en de moslimvolkeren blijken zeer betrekkelijk te zijn. Als gevolg van moderne communicatie en migratie zijn moslims en niet-moslims in bijna alle delen van de wereld elkaars burens geworden. Het is dan ook belangrijk dat beiden kennisnemen van elkaars opvattingen en idealen. Dat hoeft niet moeilijk te zijn. Als mensen hebben moslims en niet-moslims immers veel meer met elkaar gemeen dan dat zij van elkaar verschillen. Wereldwijd en in West-Europa vormt de islam – na de diverse christelijke kerkgenootschappen – de grootste religieuze denominatie. Alleen door over en weer kennis te nemen van elkaars tradities kunnen de overeenkomsten tussen moslims, christenen en anderen duidelijk worden, zonder dat de verschillen worden genegeerd.

Wat is islam?

De betekenis van het woord 'islam'

Islam is de naam van de godsdienst die door de profeet Mohammed werd gepredikt. Het woord 'islam' (*islaam*) betekent: overgave (aan God). Het Arabisch kent taalkundige 'stammen' die gewoonlijk uit drie medeklinkers bestaan. Woorden die afgeleid zijn van dezelfde stam zijn ook qua betekenis aan elkaar verwant. Islam komt van de stam *s-l-m-*, waarvan tevens de woorden voor verzoenen (*salam*), vrede (*salaam*) en welzijn (*salama*) zijn afgeleid. Moslim (*muslim*) en de namen *Saliem*, *Aslam* en *Sulaimaan* behoren tot dezelfde groep. Het woord 'moslim' betekent: iemand die in de staat van *islaam* verkeert. De term 'islam' beschrijft de innerlijke toestand van overgave aan God in verzoening, vrede en welzijn.

De islam is een godsdienst, maar houdt meer in dan geloof alleen; het is ook een leefwijze. Het totaal van deze gods-

dienst omvat innerlijke overtuiging, rituelen, ethiek, een spirituele weg, een maatschappijvisie en heel praktische richtlijnen voor het dagelijks leven. De islam kent geen priesters en is geen ‘kerk’ in de gebruikelijke betekenis van dat woord. In principe vormen alle moslims een wereldwijde gemeenschap van gelovigen, maar er is geen centraal leergezag. Ook over de vraag wie zich moslim mag noemen, is niet iedereen het eens. Verschillende stromingen binnen de islam leggen eigen normen aan. Meestal wordt iedereen die zich als moslim aandient ook als zodanig aanvaard, maar sommige groeperingen willen dat degene die zich moslim noemt ook werkelijk alle islamitische leefregels tot in de details naleeft.

God, mens en openbaring

De kern van de islam is erkenning van, en overgave aan, God. In de Koran (*kuraan*), het openbaringsboek van de islam, staat dat God één en uniek is. Hij is de schepper van hemel en aarde, onvergelijkbaar, almachtig en verheven, maar ook heel mild en barmhartig. God weet wat er omgaat in ieders hart en – volgens de beeldspraak van de Koran – is Hij de mens méér nabij dan diens halsslagader. Hoewel gewoonlijk met ‘Hij’ aangeduid, staat God boven de tegenstelling van mannelijk en vrouwelijk. Hij kan niet door mensen worden begrepen en overstijgt elke voorstelling die van Hem kan worden gemaakt. De islam verbiedt het afbeelden van God. Het eerbiedig noemen van Zijn namen wordt aanbevolen als methode om de verbondenheid van de mens met Hem bewust te worden. De meest specifieke naam waarmee moslims Hem aanroepen is *Allah*, het Arabische woord voor God en de term die ook gebruikt wordt door Arabische christenen. Daarnaast worden in de islamitische grondteksten nog vele andere namen ge-

noemd die goddelijke eigenschappen aanduiden, zoals de zorgzame en barmhartige Heer, de Heilige, de Almachtige, de Eeuwige en de Vergever van zonden.

Namen

Moslims kiezen de naam van hun kind meestal wegens de betekenis ervan. Deze kan ontleend zijn aan een godsnaam uit de Koran, een historische persoon of een goede eigenschap.

Afleidingen van godsnamen zijn te herkennen doordat deze voorafgegaan worden door de Abd, dat wil zeggen 'dienaar'. Bijvoorbeeld:

- Abdullah, *dienaar van Allah*
- Abd-ur-Rahmaan, *dienaar van de Barmhartige*
- Abd-ul-Ghafoer, *dienaar van de Vergever*
- Abd-ul-Majeed, *dienaar van de Glorierijke*
- Abd-ul-Aziez, *dienaar van de Machtige*
- Abd-us-Sattaar, *dienaar van God, die onvolkomenheden met de mantel der liefde bedekt*

Voorbeelden van benamingen van de profeet Mohammed:

- Ahmad, *prijzenswaardig*
- Mahmoed, *geprezen*
- Nasir, *helper*
- Amien, *betrouwbaar*
- Tahir, *rein*

Sommige van deze namen worden in een vrouwelijke variant ook toegepast voor meisjes, bijvoorbeeld Amina en Tahira.